

Nagyböjt

A nagyböjt latin elnevezése *quadragesima*, negyvenet jelent, azt a negyven napot jelöli, ami hamvazószerdán kezdődik és húsvétvasárnap ér véget.

A nagyböjt a 7. század óta **hamvazószerdával** veszi kezdetét, mivel a vasárnapot (az Úr napját) az Egyház nem tekinti böjti napnak. Húsvét ünnepe mozgó ünnep, ami azt jelenti, hogy a tavaszi nap-éj egyenlőséget követő első holdtölte utáni vasárnap ünnepeljük. A Katolikus Egyház 1581-ben kánonban rögzítette azt a számítási módot, mely meghatározza ennek naptári idejét.

Milyen hosszú a nagyböjt?

Azt mondom, hogy nettó 40 nap. Miért? Kezdetben, az első századokban csak kétnapos böjt volt húsvét előtt, nagypéntek és nagyszombat. Később ezt bővítették a nagyhétre, majd 6 hetesre. A jó matekosok mondhatják, hogy *de hát 6×7 az 42, tehát már több, mint 40*. Én viszont hozzáteszem, hogy igazából 46 napos a böjt, merthogy a 7. századtól kezdve szerdával kezdődik, ami plusz 4 nap. Miért volt szükség erre a betoldásra? Azért, mert az egyházban a vasárnap sosem volt böjti nap, hiszen akkor Jézus feltámadását ünnepeljük, tehát sokkal inkább örvendezünk, minthogy böjtöljünk. Így, ha ezt a hat napot levesszük, akkor jön ki a 40 nap. Miért pont 40? Ennek bibliai alapja van. Mózes, amikor felmegy a Sínai-hegyre, negyven napot tölt böjtöléssel, és utána kapja meg Istentől a tízparancsolatot. A zsidó nép 40 évig vándorol a pusztában. Ninive lakóit 40 napos bűnbánatra hívja Jónás. Jézus is negyven napig böjtöl a pusztában, mielőtt elkezdi nyilvános működését. A keleti gondolkodásban a negyven a határtalanság szimbóluma, a Szentírásban az Ószövetségben kilencszer, az Újszövetségben pedig négyszer fordul elő, a jelentése pedig, hogy *nagyon hosszú*.

A böjti előírások a századok során enyhültek, mert amíg a 11. századig olyannyira szigorú böjtöt tartottak, hogy késő délutánig semmit nem ettek, a böjti napokon egyáltalán nem fogyasztottak húst, tejterméket és tojást, addig napjainkban az Egyház csak hamvazószerdára és nagypéntekre ír elő szigorú böjtöt a – 18 és 60 év közötti – hívek részére. E két napon és nagyböjt többi péntekén a 14 évesnél idősebb tagjait arra kéri az Egyház, hogy a böjti fegyelem megtartásaként ne fogyasszanak húst és a legfeljebb háromszori étkezés részeként csak egyszer lakjanak jól.

Az előírt böjti napok száma szerint nevezték a nagyböjti időszakot negyvennapos böjtnek is, ami a kezdetén hamvazószerdától számított töredék hétből (4 nap) és hat teljes hétből (36 nap) jön ki, a vasárnapok nélkül. A 16. század végén a magyar katolikusoknál e napokon a húsféle,

szalonna és szalonnaszír is kerülendő volt (Vásárhelyi G 1599: 83-88) A tej és tojás fogyasztásának böjti tilalma alól a 17.század elején kapott Magyarország Rómától felmentést. A húseteltől való nagyböjti absztinencia hivatalosan a 20.század elején rövidült meg lényegesen. A nagypénteki böjtös étkezés szigorúbb és enyhébb formái elsősorban nem felekezeti, hanem tájanként oszlottak meg 1900 körül a magyar nyelvterületen. A szokásos ételek akkoriban még kötöttek, évről évre visszatértek.

Húsvétvasárnap reggel a magyar falusi asszonyok főtt sonkát, festett főtt tojást, tormát, kalácsot és esetleg bort vittek kosárban a misére, amit a pap megszentelt. Ezek képezték a sajátos húsvéti ételt, amiből hazatérve az egész család evett. A húsvéti főétkezés fogásait nem jelölte ki a hagyomány, jó minőségű ünnepi ételeket főztek. A báránysült előfordult, de távolról sem volt az egész nyelvterületen elterjedt húsvéti étel.

A húseteltől való tartózkodás nem tekinthető manapság önmagában böjti cselekménynek. A hús fogyasztása az ókori és középkori ember számára sokszor ritka, ünnepi alkalomnak számított, vagyis az erről való lemondás az adott kultúrában valóban a bánat és az önmegtagadás alkalmas kifejezőeszközének bizonyult. E gondolatot tovább folytatva, kiegészítve azzal, hogy az ószövetségi gyakorlatban az egyéni bánatnak is számos formája lehetett, kérdésként áll a külső böjt gyakorlata a modern ember előtt, azaz mi az az érték, szokás az életünkben, amihez általában ragaszkodunk és az Isten előtti meghajlás jeleként szívesen lemondanánk róla? A mai kor embere számára a böjt nemcsak a hústól, hanem a dohányzástól, az édességtől, a szórakozástól, a wellnesstől stb. való tartózkodást is jelenti, de mindez mit sem ér, ha nem jár belső megújulással, amolyan negyvennapos lelki méregtelenítéssel, amelynek végén Istenhez kerülünk közelebb.

Mit jelent a hamvazószerda és mitől különleges a hamvazószerdai szentmise?

A fejre való hamuszórás már az Ószövetségben megjelent, és mindig a bűnbánatot fejezte ki. A hamu a halálra, az elmúlásra figyelmeztet bennünket. De miért hintünk hamut a fejünkre? Az egyház kezdetén, ha valaki nyilvánosan súlyos bűnt követett el – mint gyilkosság vagy házasságtörés -, annak ki kellett állnia a közösség elé, megbánnia és megvallania a bűnét és ezután hamut szórtak a fejére és szőrzsákba öltöztették, így indították el a vezeklés útján. Kizárták a templomból, mint ahogy annak idején Ádám és Éva is kiűzetett a paradicsomból a bűnbeesés után. Nagycsütörtökön fogadták őket vissza, miután megbánták tettüket. A XI. századra vált általános gyakorlattá a bűnbánat ilyen jellegű kifejezése.

Na de honnan van a hamu? A hamut az előző év virágvasárnap megszentelt barkájának elégetéséből nyerjük. A pap a szentmisében megszenteli a hamut és meghinti szenteltvízzel. Majd a szentmise során ezzel a hamuval keresztet rajzol a homlokunkra és azt mondja: „*Emlékezz ember, porból vagy és porrá leszel*”. Vagy a II. vatikáni zsinat óta mondható az is: „*Térjete meg és higgyetek az evangéliumban*”. Az első arra figyelmeztet bennünket, hogy földi életünk véges. Úgy kell élnünk, hogy ha a Jóisten hív, bármikor tiszta lélekkel tudjunk elé menni. A második a bűnbánatra, a megtérésre hív bennünket, hiszen mindig van újrakezdési lehetőség.

A hamvazás általában a szentmise elején a bűnbánati liturgia helyett van, de megtartható az evangélium vagy a prédikáció után is. Hamvazószerda nem parancsolt ünnep, így ha valaki nem jut el hamvazószerdán misére, az a következő vasárnap a mise után is hamvazkodhat. A hamvazkodás egy szentelmény, mely hitünk szerint Isten kegyelmét közvetíti. Éppen ezért *nem csak katolikusok hamvazkodhatnak, hanem bárki, aki hittel fogadja.*

Hamvazószerdától kezdve, ahogy adventben is, a szentmiséken nincsen dicsőség. Az Alleluja is elmarad az evangélium előtt, mert az is az örvendezésre utal. A zene is visszafogottabb, az orgona vagy más hangszer csak az énekeket kíséri. Tilos az oltárt virágokkal díszíteni. Sok templomban ma is látjuk, hogy nagyböjt idején letakarják a díszes oltárképet vagy feszületet. Ez kifejezi a bűnbánatot, a befelé fordulást, a dísztelenséget. Ma már nem kötelező, mégis sok helyütt megmaradt ez a hagyomány, hogy nagyböjt ötödik vasárnapjától letakarják a feszületeket. Hamvazószerdától a húsvéti szent háromnapig a liturgikus szín a viola. Ez a szín kifejezi a bűnbánatunkat. Két kivétel van, Szent József fő ünnepe és Gyümölcsoltó Boldogasszony, melyeket fehérben ünneplünk. Virágvasárnap, melyet Urunk szenvedésének vasárnapjának is hívunk, pirosban misézünk. Még egy szín kerül elő nagyböjt negyedik vasárnapján, öröm vasárnapján, ez pedig a rózsaszín.

Mit jelent a keresztútjárás hagyománya?

Eredetileg a keresztút az a fél kilométeres szakasz volt, amelyen Jézus vitte Jeruzsálemben a keresztjét egészen a Golgotáig. Jézus halála után ezen az útszakaszon jó néhány állomást megjelöltek. A maihoz hasonló keresztútjárás hagyománya a ferencesekhez köthető. A XIV. századtól végeztek Jeruzsálemben 14 stációs keresztutat. Az odazarándoklók lelkes beszámolója alapján az otthon maradottak is át akarták élni Jézus keresztútját. Innentől kezdtek kálváriákat, keresztutakat állítani. Az idők során sokféle számú stációs keresztutat állítottak 7-től egészen 43 állomásig. A XVIII. században fogadta el a Szentszék a 14 stációs keresztutat, Jézus halálra ítéletétől egészen temetéséig. Érdekesség, hogy egyes stációk nem szerepelnek a Bibliában. Az evangéliumok nem tesznek említést arról, hogy Jézus egyszer is elesett volna, illetve Veronika kendőjével sem találkozunk a Bibliában. Ezek a stációk a

jeruzsálemi zarándoklatok során egy-egy helyhez kapcsolódó hagyományból erednek. Keresztutat járhatunk a kálváriákon, illetve templomokban, hiszen a legtöbb templomnak a falán ott található a 14 stáció, vagy stációs keresztet szemlélve is tehetjük ezt.

- I. állomás: Pilátus halálra ítéli Krisztust
- II. állomás: Krisztus magára veszi a keresztet
- III. állomás: Jézus először roskad le a kereszt alatt
- IV. állomás: Jézus találkozik szentséges Anyjával
- V. állomás: Cirénei Simon segít az Úrnak
- VI. állomás: Veronika letörli Jézus arcát
- VII. állomás: Jézus másodszor roskad össze a kereszt alatt
- VIII. állomás: Jézus vigasztalja Jeruzsálem leányait
- IX. állomás: Jézus harmadszor esik el a kereszt súlya alatt
- X. állomás: Jézust megfosztják ruháitól
- XI. állomás: Jézust a keresztre szegezik
- XII. állomás: Jézus meghal a kereszten
- XIII. állomás: Jézust testét leveszik a keresztről
- XIV. állomás: Jézus testét sírba helyezik

A szent három nap

A nagyböjt és a nagyhét utolsó három napját „szent három napnak” nevezzük, mert Egyházunk, keresztény hitünk legfontosabb misztériumára, Jézus megváltó szenvedésére, halálára és feltámadására emlékezik. Ez történik meg naponta, minden szentmisében. Ezek közül is kiemelkedik a nagyszombati húsvéti vigíliai szertartás. Az ünneplés teljességéhez hozzátartozik az is, hogy nagycsütörtökön és nagypénteken is részt veszünk a szertartásokon. **Nagycsütörtök** az utolsó vacsora emlékezete, az Eukarisztia alapításának az emlékünnepe. A nagyböjti bünbánati violaszín helyett erre az estére fehérbe öltözik a pap és az oltár, és a lehető legnagyobb ünnepélyességgel mutatjuk be templomainkban a szentmisét, arra gondolva, hogy Jézus még szenvedése előtt szeretetének utolsó ajándékát az Oltáriszentséget adta egyházának, amikor az utolsó vacsorán azt mondta: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”. Amikor ezen a misén a Dicsőséget énekeljük, húsvét előtt utoljára kondulnak meg a harangok és a csengők, zúg az orgona, hogy a hitből fakadó örömmel adjunk hálát az Úr ajándékáért. A szentmise végén tartjuk az oltárfosztást: az oltárt megfosztjuk díszeitől, arra emlékezve, hogy az utolsó vacsora után rögtön megkezdődött Jézus értünk vállalt szenvedése.

Nagypéntek Jézus kereszthalálának az emlékünnep. Ezen a napon a keresztények gyásza miatt még a harangok is elnémulnak: „Rómába mennek”. Nagypénteken nincs szentmise, a délutáni szertartáson viszont lehet szentáldozáshoz járulni. Egész nap Jézus kereszthalálára emlékezünk, arra gondolva, hogy mindaz, ami az első nagypénteken történt, értünk emberekért, a mi üdvösségünkért történt. A kereszt a mai ember számára is azt hirdeti, hogy „úgy szerette Isten ezt a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen” (Jn 3,16). A nagypénteki szertartásnak négy része van. Az első és legfontosabb rész az igeliturgia, amelyben a passió éneklése vagy elolvasása által emlékezünk Jézus megváltó szenvedésére és halálára. A liturgia csúcspontja a szent kereszt leleplezése és a Megváltó Jézus keresztje előtti hódolat. A harmadik rész a szentáldozás, amit régebben „csonka misének” is neveztek, mert csak a szentáldozás tényében azonos a teljes szentmisével. A szertartás végén megnyitjuk a szentsírt, amikor az ünnepélyesen leleplezett keresztet a szentsírban elhelyezzük.

Nagyszombat az Úr Jézus sírban nyugvásának a napja. Jellegzetes hangulatát találóan fogalmazza meg egy ókori szentbeszéd: „Nagy csend van ma a földön. nagy csend és teljes elhagyatottság. Nagy a csend, hiszen meghalt a Király. Megremegett a föld, aztán elcsendesült, hiszen Isten szenderült el a testben.” Nagyszombat csendjében készülődünk a húsvét vigília-szertartásra, a feltámadás méltó megünneplésére. A nap hangulatához illő szép szokás ezen a napon a szentsír-látogatás, amikor a templomainkban jelképesen felállított szentsír mellett imádkozunk és elmélkedünk.

A szent három nap Krisztus feltámadásával zárul, amit Nagyszombat estjén vagy éjszakáján ünneplünk. A nagyszombat esti szertartások tulajdonképpen már a húsvét vasárnap liturgiájához tartoznak. Allelujás örvendéssel ünnepeljük a megváltás beteljesülését, Krisztus feltámadását. A megszentelt tűzről meggyújtjuk a húsvéti gyertyát, amely a feltámadt Krisztusra emlékeztet bennünket. Miután megünnepeztük Jézus feltámadását és részesültünk áldozati lakomájában, körmenetet tartunk. A feltámadási körmenettel valljuk meg a világ előtt a feltámadt Krisztusba vetett hitünket és reménységünket.

Források:

Magyar Kurír-hamvazószerdával megkezdődik a Nagyböjt

www.katolikus.hu

Magyar Néprajz: mindennapi és ünnepi étkezések

777.blog.hu

Fábry Kornél: Minden, amit a Nagyböjtről tudni kell